

James Joyce
Dragă Nora

Colecția
Oceanul întors

James Joyce

Dragă Nora

Traducere din limba engleză, cuvânt înainte
și note de Bogdan-Alexandru Stănescu

Redactor: Iulia Pomagă
Tehnoredactor: Angela Ardeleanu
Coperta: Alexandru Daș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JOYCE, JAMES

Dragă Nora / James Joyce ; trad. și pref. de
Bogdan-Alexandru Stănescu. – București : Art, 2013

ISBN 978-973-124-950-6

I. Stănescu, Bogdan-Alexandru (trad.)

821.111-31=135.1

James Joyce
Selected Letters

© Editura Art, 2013, pentru prezenta ediție

*Sunny Jim și Herr Satan.
Mai presus de toate, Nora*

Pe data de 10 iunie 1904, Dante al Dublinului (așa cum îl numea ironic Oliver St. John Gogarty, prototipul lui Buck Mulligan din *Ulise*), un Hamlet aflat în pragul inaniției, o zărește pe stradă pe tânăra Nora Barnacle. Dat fiind că fata nu-i respinge cu prea multă convingere avansurile, îi propune o întâlnire pentru a doua zi, unde Nora nu apare. După o primă scrisoare dezamăgită din partea lui Jim, va avea loc primul lor rendez-vous, pe data de 16 iunie 1904, o dată ce a intrat definitiv în istoria literaturii, fiind unitatea temporală care acoperă acțiunea romanului *Ulise*. Deși Nabokov refuză să vadă relevanța datelor biografice în analiza pe care i-o dedică scriitorului irlandez, nu poate fi negat caracterul vital al acestei Beatrice pentru opera lui Joyce. Nora a venit, pentru Joyce, ca o înlocuitoare ideală a mamei, moartă cu un an înainte. Relația cu Nora a reușit să-l reintegreze în lume, să-l extragă din singurătatea în care se refugiase după moartea mamei sale. Tânăra din Galway, fiică a unui brutar alcoolic, era mai experimentată decât Sunny Jim (copilul preferat al mamei, dar și al tatălui, și-a atras această poreclă prin voioșia lui, prin buna dispoziție pe care o stârnea în copilărie), cel care cunoscuse iubirea doar

prin bordelurile din Dublin încă de la vârsta de 14 ani¹. De altfel, unii biografi văd într-un asemenea eveniment sexual chiar originea îndepărtării lui Joyce de catolicism², una dintre primele sale epifanii (același biograf plasează începutul vieții sexuale a autorului la vârsta de 16 ani – dat fiind că nu regăsesc respectivul eveniment nici la Richard Ellman, nici la Stanislaus Joyce, sunt înclinat să resping respectiva ipoteză). Nora, în schimb, trăise două povești adolescente de iubire, în Galway-ul natal: ambii săi iubiți au murit, ultimul dintre ei chiar reușind să lase în urmă un sentiment de vinovăție atroce (bolnav fiind, ar fi stat în ploaie în noaptea plecării tinerei, aruncând cu pietre în geam, lucru ce i-ar fi grăbit, dacă nu chiar cauzat, moartea – situația se regăsește, dramatizată, în *Oameni din Dublin*, mai precis în povestirea *Cei morți*). Așadar, iată că această tânără frumoasă, dezinhibată, isteată (lipsită însă de cultură – în momentul când s-au cunoscut, ea era cameristă la Finn's Hotel), cu păr castaniu, îl acceptă pe Bardul singuratic, purtând palton negru, plete, barbă și o șapcă marinărească pe-o ureche, care simte impulsul năvalnic de a intra în vorbă cu ea.

Când o cunoaște pe Nora, Joyce este aproape hotărât să părăsească din nou Irlanda, de data aceasta pentru o perioadă mai lungă: este absolut relevant pentru relația ulterioară a celor doi faptul că, după abia câteva luni de întâlniri și de schimb epistolar, Nora a acceptat saltul în necunoscut alături de poetul damnat. Însă scrisorile din 1904 reușesc să creioneze portretul acestui poet, portret la care anii următori nu

¹ După cum notează Stanislaus Joyce în memoriile sale, *My brother's keeper. James Joyce's early years*, Edited by Richard Ellman. Preface by T.S. Eliot, Da Capo Press, 2003.

² Bawker, Gordon, *James Joyce. A biography*, Phoenix, an imprint of Orion Books Ltd, London, 2012, p.1.

vor face altceva decât să îngroașe anumite linii. Atât de importantă a devenit Nora, încât imaginea ei va traversa *Oamenii din Dublin*, *Exiluri*, *Ulise* și *Finnegans Wake*. Iar această fidelitate estetică nu poate fi explicată printr-un simplu excurs biografic: doar trecerea în planul esteticii lui Joyce va putea aduce lumină (*claritas*) asupra fidelității sale. Nora reprezintă pentru scriitor întruparea epifaniei, este o imagine antropomorfizată a revelației estetice. Ea îi va ține loc de mamă, de iubită, de protectoare, de obiect al sadismului și de cobai. Scatologia dezvoltată în *Ulise* își are rădăcina în celebrele scrisori pornografice din 1909, când Joyce îi cere Norei să fie cât mai îndrăzneță în scris pentru a-l ajuta să se masturbeze. Același Jim, însă, vede în Nora sa o Fecioară, o imagine a purității misterioase, pe care imediat apoi simte nevoia să o pângărească.

Pentru o analiză psihologică, scrisorile către Nora sunt absolut fascinante: ele urmăresc drumul chinut, plin de răzgândiri, sinuos și agonizant al artistului către abandon. Cine a parcurs opera lui Joyce va recunoaște aici sămburele obsesiei sale pentru trădare. Tema trădării e una esențială pentru Joyce: de la trădarea lui Parnell, din *Stephen Hero* și *Portret...*, trecând prin adulterina Molly Bloom, până la *Finnegans Wake* (unde chiar cărarea întunecată a nopții subconștientului stă sub imperiul trădării), eroii săi sunt victimele unei trădări matriciale. De aici și sentimentul pe care-l avem, citind scrisorile din 1909, că Joyce primește veninul turnat în ureche de Cosgrave aproape cu ușurare: parcă Nora cea neprihănită, care se abandonase fără rezerve, și cu puritate absolută, fervorii sale, reprezenta prea mult pentru el... De unde își asumase rolul activ în relație, Joyce ajunge să se abandoneze, să se lase în voia iubirii sincere a Norei. Iar acest abandon are nevoie de chinuri pentru a fi

acceptat. De aici importanța pe care a acordat-o studiului neîncrederii, în 1909³. Dar din miezul stricat (după cum credea) al acestui fruct otrăvit, artistul va învăța să-și extragă alcoolurile: reproșul inițial se va transforma într-o pornire impetuoasă de a deveni din ce în ce mai intim cu Nora – scrisorile se vor umple de erotism, un erotism acompaniat adeseori de o imagistică sacramentală. Dacă uniunea lor a căpătat, la nivel spiritual, o natură mistică, depărtarea trebuia anulată și ea printr-o complicitate onanistă. Din iubit ultragiāt, Jim se transformă în adorator care-și cere iertare în genunchi (mai multe surse i-au dezvăluit faptul că Cosgrave îl mințise în legătură cu infidelitatea Norei, din invidie și pură răutate), apoi în iubitul supus care visează la o bătaie bună administrată de o *dominatrix*, pentru ca apoi să-și reintre în drepturi și să ceară satisfacție sexuală prin corespondență. Vorbim despre același Joyce care continua să frecventeze asiduu bordelurile.

Ambivalență care-l face pe tânărul Joyce să-și compare mama cu o martiră și să o mintă că ar frecventa slujba religioasă în Paris, pentru a-i recăpăta afecțiunea, dar care nu-l împiedică să refuze a îngenunchea în rugăciune la căpătâiul muribundeii (episod crucial în reprezentarea sa din *Ulise*), îl mână și în scrisorile către Nora: ea este când înger plin de puritate, când curvă abjectă, când o mamă înțeleghătoare, când o femeie prea rece, prea dură cu el. Își abandonează soarta în mâinile ei, pentru ca a doua zi să revină, plin de gelozie retroactivă, asupra trecutului amoros al fetișcanei din Galway.

Cred că scatologia, sadismul și masochismul puse în scenă în aceste scrisori trebuie interpretate exclusiv

³ Ellman, Richard, *Selected letters of James Joyce*, Introduction, XXIII, Faber and Faber, London, 1992.

prin prisma scopului practic investit de Joyce în ele, și mai puțin printr-o simbolizare excesivă. Sunt scrisorile unui om singur, care caută cu disperare uniunea totală cu femeia care, până la urmă, i-a rămas alături toată viața. De altfel, cea mai emoționantă mi se pare acea scrisoare din 1922 când, în fața ultimei tentative a Norei de a-l părăsi, Herr Satan Joyce (cum îl numeau fetele din corul de la Stadttheater din Zürich) redevine băiatul din urmă cu 15 ani, care-i promitea blănuri. Iar asta se întâmpla când *Ulise* deja avea succes, iar întreaga lume literară îi stătea la picioare.

Bogdan-Alexandru Stănescu

1904

Începând cu ianuarie 1904, Joyce lucrează la un roman autobiografic, Stephen Hero. În vara aceluiași an, primește din partea revistei Irish Homestead invitația de a scrie câteva povestiri, care vor sta la baza viitorului volum Oameni din Dublin. Cu puțin timp înainte, însă, pe 10 iunie 1904, Joyce o cunoaște pe tânăra Nora Barnacle, o fată de 19 ani din Galway, care era cameristă la Finn's Hotel. Au ieșit împreună pentru prima oară pe 16 iunie, zi ce va căpăta un caracter sfânt pentru Joyce, transformând-o în data acțiunii romanului Ulise (Bloomsday). Depășindu-și îndoielile și chiar neîncrederea familiei în legătura sa cu Nora, el îi va propune acesteia să fugă împreună pe continent. Au părăsit Dublinul într-o sâmbătă seara, pe 8 octombrie 1904. Joyce primise asigurările unei firme de recrutare profesională că-l așteaptă un post de profesor la Berlitz School, în Zürich. Vor pleca spre Elveția, prin Paris, de unde sperau să împrumute destui bani pentru a-și putea continua călătoria.

Către Nora Barnacle¹

15 iunie 1904

60 Shelbourne Road, Dublin

S-ar putea să fi orbit. M-am holbat îndelung la un cap cu păr roșcat-castaniu și am hotărât că nu e al tău. M-am dus acasă destul de abătut. Aș vrea să-ți propun o întâlnire, dar nu știu dacă poți tu atunci. Sper să ai bunăvoința de a face tu pasul acesta – doar dacă nu m-ai uitat!

James A Joyce

¹ Nora Barnacle (21 martie 1884 – 10 aprilie 1951), viitoarea soție a lui Joyce. Era fiica lui Thomas Barnacle, brutar, și a lui Annie Barnacle, amândoi din Galway City. În urma unor tensiuni familiale, părăsise orașul Galway cu câteva luni înainte pentru a se angaja cameristă în Dublin, la Finn's Hotel, situat în Leinster Street. Joyce o cunoscuse cu puțin timp înaintea redactării acestei scrisori și hotărâseră să se întâlnească pe data de 14 iunie. Ea n-a reușit să ajungă la timp, așa că prima lor plimbare împreună a avut loc pe 16 iunie, dată care avea să devină cea a acțiunii din *Ulise*.

Către Nora Barnacle

8 iulie 1904

Dublin

Micuța mea Nora cea îmbufnată nu mă pot vedea cu tine în seara asta pentru că trebuie să merg la Sandymount la un italian care vrea să mă cunoască. Să fii la colțul lui Merrion Sq. mâine la ora 20.30. La revedere, fetița mea dragă cu părul castaniu.

J.A.J.